

Romano hangos

15re

ROMSKÝ HLAS – ČTRNÁCTIDENÍK ROMŮ V ČESKÉ REPUBLICE

ROČNÍK 17 • ČÍSLO 6 • VYŠLO 31. KVĚTNA 2015

zprávy

PRAHA – Čtrnáct zaměstnanců vládní Agentury pro sociální začleňování z celkového počtu 70 dalo výpověď z pracovního poměru. Stalo se tak poté, co premiér Sobotka stávku zaměstnanců nepodpořil. Vyjádřil se tak dosti přímočaře při debatě, kterou se zaměstnanci vedli v úterý 19. května. Konečně tedy snad lze očekávat klid pro všeobecnou debatu o funkci Agentury v rámci Sekce pro lidská práva Úřadu vlády.

MEDZILABORCE (Slovensko) – Tamní radnice tohoto sedmitisícového města u hranic s Polskem a Ukrajinou dala na starost bezpečnost ve městě do rukou soukromé bezpečnostní agentury. Je zde velká romská komunita a největší nezaměstnanost na Slovensku, každý třetí občan je nezaměstnaný. Město nemá peníze na městskou policii, proto dalo bezpečnost do rukou bezpečnostní agentury. To s sebou nese rizika střetů s Romy.

z obsahu

Téma čísla:
Romové v českých institucích

strana 2, 3

Rozhovor s historikem
Michalem Schusterem

strana 5

Amaro records

strana 6

Prohlášení shromáždění Romů

V pátek v podvečer se v jedné malé vesnici poblíž Brna sešlo na padesát Romů, většinou již ve zralém věku. Sešli se proto, aby vyjádřili své znepokojení nad současným stavem soužití Romů ve společnosti a naopak společnosti s Romy a jeho neustále se zhoršující tendencí.

Chtěli tím současně reagovat na krizi, která nastala sporem mezi vládou, představovanou ministrem Dienstbierem a Agenturou pro sociální začleňování, která ukázala v plné nahotě zdroje nedostatků pánující hluboko ve společnosti, a následně pak negativně krystalizující v programech uskutečňovaných vůči Romům.

V následné diskusi mezi účastníky tohoto romského „shromáždění starších“ se jednoznačně konstatovalo, že Agentura, původně založená s cílem bojovat o začlenění sociálně slabých skupin do života společnosti, především však Romů, neboť těch je v této skupině nejvíce, zcela selhala a na tento úkol rezignovala tím, že odmítla princip etnicko-emancipační.

Vláda tak ztratila jeden z nosných pilířů svého programu sociálního začleňování Romů a současně i programu integrace Romů do společnosti, ať už zůstane faktem existence Agentury či nikoliv.

Současnou situaci lze charakterizovat tak, že nyní zbývá jediný instrument, který má vláda k dispozici v podobě své Rady pro záležitosti Romů, která má charakter pouze poradního orgánu. To je dost málo, nehledě na to, že to není in-

foto: Josef Stojka

stitut svéprávný a nezávislý. Shromáždění, které vydává toto prohlášení, si činí ambicí stát se nezávislým zástupcem celé romské české obce jako partner pro jednání s vládou, zástupci regionů i obcí, stejně tak jako pro demokraticky fungující politické strany, s možností přesvědčit je i k přijetí pozice Romů v jejich řadách na podílu politické moci.

Toto shromáždění vychází z faktu, že vláda přijala koncepci romské integrace do roku 2020 jako svůj

vlastní program, a tedy přinejmenším koaliční strany, u vědomí tohoto faktu, sdílející ochotu a snahu tento program naplňovat, by měly pokládat za samozřejmé i přijetí participace Romů na tomto programu.

V tomto směru budou zástupci tohoto shromáždění, po následné registraci v nějaké podobě, jednat i s politickými stranami a očekávají vstřícný přístup právě z uvedených důvodů.

Naše podpora v tomto okamžiku je na straně premiéra Sobotky

a ministra Jiřího Dienstbiera. Logický a věcný závěr tohoto prohlášení jednoznačně směřuje k tomu, kam naše podpora míří a jak se tím reálně může naplňovat i vládní program integrace Romů do společnosti.

Naším přirozeným partnerem z těchto důvodů zůstává i občanská část vládní Rady pro záležitosti Romů, která si v uvedené krizi zachovala svoji integritu.

Dáno dne 15. 5. 2015 v Svinošicích, Lipůvka u Brna

Reportáž z květnového pietního aktu v Letech u Písku

diplomatický sbor České republiky

foto: Sabir Agalarov

Diskuze na téma vepřín v Letech u Písku je již mnoho let živena neznalostí dějin a slouží jako eso populistickým politikům. Romský holocaust si přitom vyžádal tisíce obětí a na území někdejšího Československa ho vykonali Češi.

Z původního etnika, které se skládalo z 6500 protektorátních Romů a nejméně 3000 sudetských Sintů, se vrátilo do osvobozené vlasti pouze 583. Letos v květnu se v areálu památníku sešli lidé všech barev pleti a různých postavení, od těch nejvyšších po nejnižší, aby společně pocítili atmosféru areálu a vzdali úctu těm, kteří se zde stali oběťmi německého a českého nacistu.

Byla středa 13. května, když areál kulturního památníku v Letech u Písku opět zaplnilo velké množství aut. Kromě krásného jarního slunce, zástupců diplomatického sboru v ČR, představitelů vlády, neziskových organizací, médií i oby-

čejných lidí, kteří přišli uctít památku vyvražděných Romů, byl v areálu přítomen ještě jeden neopomenutelný faktor – všudypřítomný smrad prasečích výkalů.

Letos uplynulo přesně 20 let od slavnostního otevření památníku, který 13. května 1995 odhalil prezident Václav Havel. Ministryně Tominová ve svém projevu řekla: „Všichni tady dobře cítíme, že se zde nachází vepřín. A já bych byla velmi ráda, kdybych se ve vládní funkci dožila toho, aby tomu tak nebylo.“ Není však jasné, jaké řešení by mělo následovat. Premiéři v posledních letech řekli, že vláda na likvidaci vepřína nemá peníze. V tomto duchu se například vyjádřili bývalí premiéři Petr Nečas, Jiří Rusnok a naposledy loni i současný vedoucí kabinetu Bohuslav Sobotka.

Francouzský velvyslanec Jean-Pierre Asvazadourian ve svém pro-

Pokračování na str. 4

zprávy

SVINOŠICE, LIPŮVKA u BRNA – Dne 15. 5. se sešlo v této malé obci u Brna na 50 Romů, většinou již ve zralém věku. Vyjádřili své znepokojení nad současným stavem soužití v souvislosti s krizí, která vyústila ve stávku zaměstnanců vládní Agentury pro sociální začleňování. Přítomní vyjádřili svoji podporu občanské části členů vládní Rady pro záležitosti Romů. Dali veřejnosti najevo, že vláda, regiony i obce nemají v podstatě partnera mezi nezávislými občany. Problém Romů je, že prohlášení samo o sobě nestačí. Text prohlášení najdete na první straně tohoto čísla Romano hangos.

BRNO – Deklarace smíření, jejíž konkrétní naplnění vyhlásil primátor města Brna shromážděním, plánovaným na 30. května, s diskusí o smíření s Němci a následným pochodem „smrti“ v obráceném směru, tedy z Pohořelic do Brna, je zdrojem sváru. Jihomoravský hejtman nesouhlasí a akce se nezúčastní.

Plánovaná akce vyhlášená Magistrátem města Brna je reakcí na 70. výročí pochodu smrti absolvovaném vyhnanými Němci z Brna, kteří byli nuceni pochodovat pěšky přes Pohořelice do Vídně a mnoho z nich při tomto pochodu nalezlo svoji smrt.

JERUSALEM – Dorin Ciobaba, vůdce tří milionů Romů v Rumunsku a prezident Romské unie (Romani Union) navštívil 6. května komunitu Romů v Jerusalemě a také památník židovského holocaustu Yad Vashem. To je poprvé, co představitel Romů navštívil „Svatou zemi“. Romský král Ciobaba vyjádřil své vzrušení nad pocity, které při tom zažíval také při vzpomínce na podobný osud statisíců Romů během holocaustu.

Výstava Khatar san: Paměť romských dělníků se představí v Ústí nad Labem

V pondělí 1. června v 17.30 hodin bude při slavnostní vernisáži otevřena neobyčejná výstava *Khatar san?* v prostoru kina a galerie Hraničář v Ústí nad Labem. Výstava, která je výstupem sociálně-aplikovaného výzkumu *Paměť romských dělníků*, se představí již popáté. Expozici již mohli zhlédnout návštěvníci v Ostravě, Brně, Praze a Mladé Boleslavi a prozatím zaznamenala velký úspěch.

Podtitul výstavy s názvem *Jak slovenští Romové přišli do českých zemí za prací a co se dělo potom*, poodhaluje, o čem výstava pojednává – skrze příběhy pamětníků a pamětnic představuje migraci Romů za prací, a to především v 50. a 60. letech 20. století, tedy v poválečném období. Právě válka a změna režimu byly nejčastěji hlavními důvody jejich stěhování. Svým tématem a pojetím jsou projekt i výstava zcela ojedinělé, což ostatně potvrzuje i autorka projektu Kateřina Sidiropulu Janků: „Zaplňujeme prázdná místa v dějinách poválečné historie českých zemí. Příběhy našich pamětníků ukazují, že slovenští Romové jsou, stejně jako všichni Středoevropané, výkladní skříní velkých dějin, dramatických válečných a poválečných událostí. Jako velká část dnešních seniorů i oni se obávají o budoucnost světa a životní vyhlídky svých nejbližších.“

Unikátnost výstavy tkví nejen v samotném tématu, ale také ve formě. „V předešlých městech měla výstava podobu stylizovaného romského bytu. Samotná podoba expozice se v Ústí dočká obměny, její myšlenka však zůstává – pokusit se skrze ni zbourat předsudky majority a dát lidem možnost zamyslet se nad těmi Romy, kteří sem do českých zemí přišli pracovat,“ uvádí Lucie Skalníková, členka řešitelského týmu. A audiovizuálně pojatá výstava se o to snaží, navíc nabízí každému návštěvníkovi možnost přiblížit se životu ostravských a brněnských romských pamětníků skutečně z blízka. Návštěvníci budou mít možnost usednout v atriu Hraničáře a zaposlouchat se či začíst do příběhů, které se započaly psát již dávno v minulém století. Pamětníci skrze výstavu přiblíží život na Slovensku, důvody migrace i pohled na to, jak vidí budoucnost svou i celého romského etnika a jak s tím vším souvisí hlavní téma výstavy – práce.

První možnost přesvědčit se o jedinečnosti výstavy budou mít návštěvníci právě již 1. června v rámci vernisáže. Jak je již pravidlem každé vernisáže výstavy *Khatar san*, i v Ústí nám ji zpříjemní hudební vystoupení – zahraje skupina Londo Cukros a své taneční umění představí skupina Lion. Výstava je otevřena denně od 15 do 18 hodin ve všední dny, o víkendech bude otevírací doba s ohledem na další program Hraničáře pozměněna. Vstup na výstavu je zdarma. Ke zhlédnutí bude v Hraničáři do 31. července, poté se již podruhé představí v Ostravě.

Výstava proběhne pod záštitou Karla Kariky, místostarosty obce Předlice. Projekt *Paměť romských dělníků*, jehož je výstava hlavním vyústěním pro veřejnost, realizuje Katedra sociologie FSS MU s partnery v rámci programu NAKI, financovaného Ministerstvem kultury ČR.

ČTK
foto: leperbien.cz

Noc v Muzeu romské kultury

Letos v květnu se Muzeum romské kultury opět rozzářilo všemi barvami. Zatímco venku na nádvoří pod platany burácela energická romská hudba v interpretaci souboru Kesaj Čhave pod vedením Ivana Akimova, uvnitř budovy se návštěvníci mohli spolu bavit a ochutnat výtečné romské občerstvení. O skupině Kesaj Čhave jsme psali v předchozím čísle Romano hangos. Jedná se o taneční a pěvecký soubor složený z dětí a mladých lidí z osad na východním Slovensku. Kesaj Čhave milují svého dirigenta Ivana Akimova, a přes všechny výhrady profesionálních hudebníků směrem k souboru, se jedná o unikátní souznění staršího charismatického bílého muže a třiceti romských dětí. Energie, kterou soubor vyzařuje při svých vystoupeních, se dá krájet.

Zájemci o historii Romů měli neomezený přístup do všech prostorů Muzea romské kultury.

U vstupu je vítala i paní ředitelka Jana Horváthová v tradičním kroji andaluské Romky a další zaměstnanci muzea. Návštěvníci si

mohli prohlédnout originální exponáty, které jsou doplněné audiovizuálními prvky a instalacemi ze života tradičních Romů v životní velikosti.

Program pro děti letos spočíval v možnosti zúčastnit se tvůrčí dílny. „Děti si zde mohly vytvořit svůj vlastní komiks,“ sdělil tiskový mluvčí muzea Radek Žák.

Členové redakce Romano hangos také byli přítomni a kromě již zmíněných „trháků“ mohou obzvláště

pochválit stánek s tradičním romským občerstvením. Zatímco jedna z nejkrásnějších paní na světě zde dělala ty nejlepší holubky a palačinky na světě, její kolega z kavárny Beng opékal skvělé párky.

Nejdůležitější na muzejní noci v Muzeu romské kultury ale bylo to, že se člověk mohl pobavit se všemi, kteří zde byli. Konečný verdikt zní: Kdo se nebavil s Romy na muzejní noci, neví, co je opravdový smích.
Sabir Agalarov

Proč romské děti nezapadají do českých škol?

Rasismus v českých vzdělávacích institucích sílí.

Všichni občané jsou si rovni, ale někteří jsou si rovnější než ostatní. Toto Orwellovo poselství vypadá nebezpečně platné v současné České republice. Před dvaceti pěti lety Češi hráli klíčovou roli v procesu demokratické transformace v Evropě a s miliony lidí měli z tohoto procesu hmatatelné benefity. Česká republika je jedním z nejdůležitějších aktérů na světě v otázce prosazování lidských práv v cizině. U sebe doma má však vztah ke spoluobčanům romského etnika více než hrozný a ostudný.

Velmi často je rasismus jednoduše ignorován.

Diskriminace v České republice začíná už u dětí. Již v prvních třídách základních škol je dítě lepeno do kolotoče marginalizace a exkluze, ze kterého nemůže vyjít. Tento proces je v České republice podporován nejvyššími institucemi počínaje Ministerstvem školství a vládou.

Předsudky od dětství

Poslední práva Amnesty International detailně popisuje, jak jsou romské děti v Česku zařazovány do segregovaných škol nebo oddělovány do zvláštních tříd a budov. Učitelé nejen že umožňují, ale aktivně podporují fyzickou segregaci malých Romů.

Kombinace politiky a předsudků znamená pro romské děti to, že jsou často umísťovány do škol pro děti s „mentálními problémy“. V takových školách je učební materiál přirozeně triviální a pro romské děti znamená konec pracovní kariéry již na začátku jejich života. Romské děti chtějí z takových škol odejít patnáctkrát častěji než jejich etnický čeští mentálně postižení spolužáci. Právě touto statistikou se ohání úředníci, když chtějí celému světu říct, že romské děti „nepatří“ do regulérního vzdělávání a nemají o vzdělání zájem.

Je jasné, že být Romem neznamená být mentálně postiženým. Český vzdělávací systém ale vytvořil neviditelnou, ale zcela zřetelnou ekvivalenci mezi oběma „druhy“. Když se romské děti z lepších poměrů dostávají do smíšených tříd, čelí zde brutální diskriminaci a šikaně ze strany svých spolužáků.

Ve zprávě Amnesty International najdeme výpověď chlapce Karla, který se svěruje, že jeho sestru denně psychicky týrají její etnický čeští spolužáci na jedné z elitních základních škol. „Říkají jí, že je černá huba, že neví nic a že je škaředá a odporná.“ Když jsme se zeptali ředitele školy na to, co se děje v Janině třídě, uslyšeli jsme popření existence jakékoli šikany. Ale vysvětlili nám, že Jana prostě do třídy „nezapadá“.

Snaha o uchopení zavedeného rasismu

Je skutečně smutné, že rasistické postoje lze najít v českých médiích, populární kultuře a v politice. Místo toho, aby vzdělávací instituce bortily tyto předsudky, většina škol, které pracovníci Amnesty International navštívili, naopak je ochotna rasové rozdíly podporovat a prohlubovat. Uchopit segregaci není v Česku lehké, přestože je všudypřítomná. V Brně, kde se nedávno jedna škola sloučila s jinou, v níž bylo hodně romských žáků, rodiče etnicky českých dětí během jednoho dne převedli 200 dětí do jiných škol.

Politika slouží k tomu, aby udávala směr své společnosti. V České republice postoj k romským studentům už není jenom amorální – je protizákonný.

Česká vláda má historickou příležitost ukázat, že je skutečnou evropskou vládou a vytvořit legislativu chránící Romy před institucionální a společenskou diskriminací. Měla by tak učinit, ne protože se bojí pokut ze strany EU, ani ne proto, že organizace jako Amnesty International na ni vytváří tlak. Učinit by tak měla, protože v jejích rukou je budoucnost všech českých dětí včetně těch romských.

Salil Shetty

Podle článku z *Al Jazeera* přeložil Sabir Agalarov, redakčně kráceno.

foto: Al Jazeera

Anketní otázka

Co byste změnili na směru, jímž se ubírá současná kultura majoritní společnosti a můžete uvést, co vás odrazuje spontánně navštívit naše kulturní a společenské instituce?

Jiří Pešta

profesionální hudebník, Jihlava

Myslím, že majoritní kultura je sama pro sebe, ale na Romy se zapomíná, jak v médiích tak na kulturních akcích jako jsou festivaly apod. Nějak mně tam schází romské kapely a pak se to supluje romskými festivaly, kterých je minimum. Myslím si, že tady schází romské organizace, které by uměly zařadit rozvoj a integraci romské kultury – jak do médií tak do kulturních programů. Nemyslím tím romské zábavy, ty s rozvojem kultury jako takové nemají nic společného, to je mimo společenský dosah. Zkrátka, myslím si, že romských talentů je v Česku dost, muzikantů, tanečních skupin, i herci by se našli, ale bez pomoci a dotací pro kulturu nemáme možnost se prosadit. Jak víme, všechno je o penězích, ale ty se od Evropské unie rozmělnily v různých neziskovkách a jen minimum se dostalo tam, kam bylo potřeba.

Michal Šamko

aktivista, Veselí nad Lužnicí

Já osobně vidím největší problém v tom, že rodiče z majoritní společnosti, kteří mají špatné zkušenosti s Romy anebo je z nějakých důvodů nemusí, pak v tomto směru samozřejmě vychovávají i své děti. Bohužel tak se k nám chovají i česká média. Změnit pohled většinové společnosti na Romy znamená bojovat i s médii. Ty nás ukazují jen v kauzách jako nepřizpůsobivé a kriminálníky, co jsme ukradli, jak jsme zničili byt, že nepracujeme a bereme sociální dávky. Toto je už zažitá česká mediální rétorika. Ke změně obrazu Romů by měly přispět i neziskovky. Taneční kroužky jsou sice prima, ale ty nás nevyzvednou. Měly by své sociální programy zaměřit na oblast vzdělávání, potřeby Romů a jejich integraci do společnosti. Víím, je to náročný proces a musí se do toho zapojit i samotní Romové, musí se změnit i oni. Nestačí jen naříkat, je třeba i něco chtít a něco pro to i udělat. Nejdůležitější je vést své děti ke vzdělání a dbát na to, aby měly své profese. V dnešní době to bez vzdělání už nejde, a obzvlášť u Romů. I my už musíme mít doktory, právníky, učitele, herce a musíme chtít žít a pracovat ve všech sférách života. Pro nás Romy žádná jiná cesta neexistuje.

Lýdia Kotlárová

aktivistka, Topolčany (SK)

Toto nie je téma iba o Rómoch, alebo o rómskych organizáciach. Je to hlavne o spolužití Rómov s majoritou, alebo opačne. Ak nás majorita neprijme medzi seba takých, akí sme a nebude tolerovať ani našu kultúru, ktorá je bohatá a krásna, tak sa nič nezmení. Je to v prvom rade vec majority, aby nás vzala medzi seba. V tom je práve tá chyba, že nás neprijmu, že nám nedajú možnosť a ani žiadnu šancu, príležitosť. Preto nehrajú piesne našich kapiel. Rádia, divadlá a podobné inštitúcie by mali dať priestor aj našim ľuďom, pretože máme sa čím popýšniť a pochváliť.

Štefan Miľo

aktivista, Partizánské (SK)

Kultúra národa sa odvíja od samotného procesu života. Tak ako Rómovia prichádzali na európsky kontinent s bohatou kultúrnosťou, sa postupným spolunažívaním tento proces menej a menej preukazoval. Dnes sme v dobe, kde sme vnímaní ako záťaž tejto spoločnosti. Preto vnímanie našej kultúry je len obmedzené na jednotlivcov, ktorí dokázali preraziť v šoubiznise a presne toto sa deje aj opačne, smerom k majoritnej spoločnosti. Dá sa povedať, že je to aj otázka určitej nespontánnosti. Ak je jedna kultúra potlačovaná a nie je jej dopriate, tak asi ťažko dosiahneme nejaké spoločné prieniky. Vnímanie majoritnej kultúrnosti je akási nutnosť samotného života.

Roman Gabčo

hudebník, Birmingham (Anglie)

Já si myslím, že bysme se neměli ponížovat před nikým, i my jsme lidi a máme svá práva a povinnosti. Co si Češi myslí, to je jejich problém, my Romové máme svoji kulturu a tou chceme i žít a hlavně žít v míru a v přátelství. Černí a bílí by si měli uvědomit, že každý z nás má stejné potřeby. Znáám dost českých kapel, které svůj repertoár přizpůsobují i k Romům, a tak by to mělo být i v otázkách soužití. Je to jen o pochopení, každý Rom není vzdělaný, ale to neznamená, že bysme měli být

proto ponižováni. I my jsme lidé a jsem toho názoru, že pokud Rom je rozumný a chce něco dokázat, tak to i dokáže. Všichni musíme držet spolu jako přátelé, rasismus byl, je a bude, ten nevymažeme, a proto je třeba Romy respektovat a pomoci jim.

Rudolf Bagar

profesionální hudebník, Brno

Myslím si, že největším problémem jsou tu romské organizace. Za dvacet pět let nahrabaly miliony do vlastních kapes. Bohužel nic pro Roma neudělaly. To, že mladí Romové museli emigrovat s rodinou a dětmi do neznáma, to mají na svědomí romské organizace. Romské organizace mají velký podíl na zbídačení Romů. Romové jsou dnes bez práce, bydlí na ubytovnách po deseti lidech v jedné místnosti. Vzdělávání a kultura je na bodu mrazu. Nebýt starší generace Romů, kteří jim zanechali kulturní bohatství, a to upozorňují zadarmo, bez jakéhokoliv jejich přičinění. Avšak dodnes na nich profitují. Není divu, že Češi Roma neberou mezi sebou. Na stránkách internetu jsou vypsané státní dotace. Milionové částky čerpaly romské organizace, a to dokonce i dotace z EU. Skutečně si žily jak prasata v žitě. Romské organizace měly dost času na to, aby Romům poskytl vzdělání a připravily mladou generaci Romů pro život. Mně osobně za celý můj život v ničem nepomohly, a když jsem je požádal, jestli by mi nemohly koupit struny nebo kalafunu, bylo mi sděleno od všech brněnských romských organizací, že na to nemají peníze. Výjimka romské muzeum. Romové z celé ČR mohou být hrdí na romské muzeum.

Emil Pupa

profesionální hudebník, Rokycany

No, ehin oda lachi otazka, aľe amenge the avkes ģiĩ platno nane. Amen o Roma na-šti keras absolutnes ģiĩ andre gadžikaĩ kultura. Savoro hin le gadžende andro vasta u lengere režisera, the savore, so keren andre kulturno sfera, ģi oda hin moza abo d'ivadlos, ģon džanen, so le gadženge kampel, so o gadže rado dikhen the soha hine spokojna. ģon o gadže kaleha dživen but berša u lengeri kultura dživel, chuden upre but love, bo ģon hine adaj khere. Amari romaĩ kultura polokes merel avri, choc te ģiĩĩ šukareder, barvaleder, temperamentneder. Hojģa oda imar aver otazka. O Roma pal e revolucija šaj kerde bare veci, so ulamas hrda pre peskeri kultura. Šaj amen ulas d'ivadli, romane herci, koncertna zali, filmi the aver veci, so pes bond'alol pašal le romaĩ kultura. O Roma has diline u nahas ģiĩgda jekhetane, pro fejsbukos pes vesekeģinen anglo diliĩipen u keren pestar bare gođaver, aľe hine diline sar vandroki. Kamen te konkurinel le gadženge, aľe šoha oda laches naela, bo o Roma hine rozģhide pro šel kotera.

Je to dobrá otázka, ale nám Romům není nic platná. My nemůžeme dělat absolutně nic s českou kulturou. Všechno mají v rukách Češi, jejich režiséři a ostatní, co pracují v české kultuře. Ať jsou to filmy, divadla, televize či jiná kulturní sféra, oni vědí, co Češi potřebují, co mají rádi a s čím jsou spokojeni. S touto ideou žijí už dlouhá léta, jejich kultura žije a dostávají na její podporu velké dotace i proto, že oni jsou tady doma. Naše romská kultura, i když je hezká, bohatá, temperamentní, pomalu vymírá. Ale to je už jiná otázka. Romové – naši politici mohli udělat velké věci, a neudělali. Dnes jsme mohli být hrdí na svoji kulturu. Mohli jsme mít svoje divadla, romské herce, koncertní sály, filmy a jiné atributy, co se točí kolem romské kultury. Romové jsou nejednotní, neorganizovaní, na facebooku se hádají kvůli nesmyslům a myslí si, že oni jsou ti chytří. Ale já to tak nevidím, až na některé výjimky jsou pořád vedle, a ani nemají stanovené priority. Chtějí konkurovat Čechům, ale nikdy k tomu nedojde, protože Romové nejsou jednotní.

do češtiny přeložil Gejza Horváth

Helena Hofmanová

aktivistka, Praha

Od revoluce uběhlo 26 let a nikam jsme se nepohnuli! Romové se stali dobrým zdrojem obživy pro tisíce vychytralých lidí, kteří se pasou na neštěstí a chudobě Romů. A to nejen gádžové, ale i vlastní lidi, kteří si udělali různé nadace, organizace, sdružení, spolky. Kam se poděly miliardy, které byly určeny na řešení romské problematiky? Romům to nic nepřineslo, ale ti, co si z Romů udělali výdělečný podnik, zbohatli.

anketu připravil Gejza Horváth

komentář

V čem je problém? Kultura na rozcestí

KAREL HOLOMEK

Vše, co následovalo po stávce zaměstnanců Agentury pro sociální začleňování, debata o tom v Radě pro záležitosti Romů, ovšem jen několika občanských členů této Rady, zdaleka ne všech, za účasti ministra Dienstbiera a jakási nepsaná dohoda, ke které se dospělo, jen ukazuje velké nedorozumění, které probíhá na politické scéně, mezi úzkou skupinou nevládních organizací, které se sociální problematikou věčně zabývají a také skupinou starších Romů, kteří se zapojili do diskuse zcela po svém způsobu. Ukazuje se, že to vše probíhá s vědomím toho, že před celou širokou veřejností se musí i boj o začlenění Romů do společnosti dělat s přijetím jakési opatrné strategie.

Romové, zejména ti starší a poznamenaní politikou z počátků sametové revoluce a ti, kteří jsou si vědomi svých kořenů a vyznávají svoji identitu, protestují otevřeně, s poukazem na nepřipustnou generalizaci, volají: „Mezi Romy je nás většina, kteří se zapojujeme řádně a statečně do života celé společnosti, ale jsme tací, jací jsme, tedy příslušníci národa Romů.“

Ti z nevládních organizací i ti, kteří v sociálním začleňování chtějí upřímně pomoci Romům začlenit se, patří mezi ně i zaměstnanci Agentury, to chtějí dělat jinak, uplatňující obecné hledisko sociální práce potřebné pro všechny: „Nevíme, kdo je Rom a kdo jím není! Ani to vědět nechceme!“ Ale dámy a pánové! To přece víme všichni dobře a dobře to taky v terénu poznáme. Tak jaképak hry na schovávanou?

Jen ti Romové v první skupině znají své „pappenheimské“ dobře, zůstali Romy, i když se vymanili z bíd a nevzdělanosti, umí s „amare Roma“ komunikovat a jsou jimi přijímáni.

Ti druzí mají nepochybně dobré úmysly, ale neumí to, co ti první, a proto se jim nepodařilo proniknout doopravdy do skutečné bíd poznávané odvěkou pasivní resistencí těch Romů, kteří neuspěli. Ukázalo se, že ani v Agentuře nejsou všichni stejného názoru v této věci, ale drželi za jeden provaz, tentokrát zcela nešťastně.

Suma sumárum – rozhádaly se dvě skupiny, které by měly spolu úzce spolupracovat. K veliké radosti těch, kteří zhola nic nepochopili. Jsou i ve vládě, parlamentu i Senátu mezi politiky.

Ty teď nechme stranou, přijde na ně řada. Spíše se zeptejme, zda spolupráce těchto dvou skupin je možná. Tvrdím, že ano, bez problémů a dokonce je nutná. S jednou podmínkou:

Agentura nemůže být pilotním projektem programu Integrace Romů. Je a vždy bude pouze jedním z aktérů, který se svým způsobem na tomto programu podílí.

V tomto směru ředitel Agentury věci nezvládl – doplatil na to, a jeho osud je úředně regulérní.

Krystalizace tohoto problému, zásadního podle mne, je stará dosti dlouho. Je dobře vnímána evropskou romskou reprezentací delší čas, nejméně 15 let. A je kulturní Evropou vnímána jako samozřejmá.

U nás se projevila zřetelně před rokem, v době, kdy přišel na svět Program integrace Romů do společnosti vypracovaný v Sekci pro lidská práva. Byl podroben značné kritice a poněkud změněn. Ale varovné signály v Sekci nebyly rozpoznány – a pokud byly, nechaly se tak. Věc rozhodně k zamyšlení, a nejen pro zaměstnance Agentury.

Vážení přátelé,

chceme se Vám omluvit za to, že v předchozím čísle Romano hangos č. 5. došlo k nezáměrně záměně anketní otázky. Kvůli tomuto nedorozumění Vaše odpovědi vypadají, jako by nebyly odpověďmi na položenou otázku. Přinášíme Vám svoji omluvu a budeme se snažit, aby se podobné věci v budoucnu neopakovaly. Vážíme si Vaší spolupráce s Romano hangos. Bez Vás by nic nemělo smysl.

Srdečně zdraví

redakce Romano hangos

Khamoro letos bude svítit v Praze a Plzni

Hned do dvou českých metropolí – Prahy a Plzně – míří největší a nejznámější romský festival na světě Khamoro. Návštěvníci se můžou těšit na koncerty tradiční romské hudby, gypsy jazzu, klasické muziky a nově také hip hopu. Kromě hudby nabídne festival také řadu doprovodných akcí, včetně odborného semináře. Festival organizuje již od roku 1999 spolek Slovo 21 a Studio Production Saga. Záštitu nad letošním sedmnáctým ročníkem převzali předseda vlády ČR Bohuslav Sobotka, ministr kultury Daniel Herman a primátorka hl. m. Prahy Adriana Krnáčová. V Plzni se pak k záštitám připojil také Martin Baxa, 1. náměstek primátora Plzně.

Khamoro v Praze, které se dostalo do žebříčku Prague City Tourism jako jedna z patnácti nejlepších kulturních akcí v metropoli, odstartovalo už v neděli 24. 5. na pražské Náplavce. Na uvítací party vystoupili Terne Čhave s Janem Bendigem a také nejznámější český rapper Vladimír 518, který exkluzivně pro Khamoro připravil spolu s romským hudebníkem Máriem Bihárim jedinečné vystoupení.

Hudební program pokračuje v Praze koncerty gypsy jazzu, na které se můžou lidé těšit v pondělí a úterý. První den vystoupí v Jazz Docku izraelská skupina Swing de Gitanes, o den později pak v Lucerně Music Baru jeden z nejlepších interpretů tohoto žánru na světě Angelo Debarre z Francie, který zahraje spolu se svou skupinou Marius Apostol – Gipsy Unity. „V úterý zároveň nabídne pražské Khamoro také koncert klasické a jazzové hudby nazvaný Černobílý svět. Stojí za ním známý romský hudebník ze Srbska Goran Tairović a vystoupí na něm celkem sedmáct umělců z Česka a ze Srbska,“ prozrazuje mluvčí festivalu Soňa Kalejová.

Vůbec poprvé v historii zařadili organizátoři festivalu do programu také koncert hip hopu. Ve středu v Lucerně Music Baru na něm vystoupí třeba Vladimír 518 společně s Mikem Trafikem a Refewem, skupina mladých Romů ze Srbska Roma Sijam, kteří ve své domovině vyhráli televizní soutěž X-factor, a mnoho dalších.

Čtvrtek a pátek pak budou ve znamení koncertů tradiční romské hudby. Během dvou dnů se v klubu Roxy vystřídají ty nejlepší romské kapely z celého světa – Mahala Rai Banda (Rumunsko), Ilo (Rusko), Tamburitza of Danube (Srbsko), Flamenco Aire Quintero (Španělsko), Šukar (Slovinsko) a RomaNeno (Bulharsko). Česko bude letos na festivalu reprezentovat Věra Bílá & Kale. Všechny skupiny vystoupí v sobotu na závěrečném galakonzertu v SaSaZu, kde letošní Khamoro slavnostně vyvrcholí.

„Všechny kapely uvidí lidé pohromadě na defilé účinkujících, které startuje v pravé poledne z Václavského náměstí a končí na Staroměstském náměstí. Celkem centrem Prahy projde asi tři sta umělců včetně dvacítky amatérských i profesionálních tanečních souborů z tuzemska. Celý průvod povede kočár tažený koňmi. A už teď můžu prozradit, že se v něm poveze Věra Bílá, která v době své největší slávy byla dokonce považovaná za královnu romské hudby,“ zve na jednu z nejatraktivnějších akcí art director a producent festivalu Khamoro Džemil Silajdžić.

Khamoro v Praze nabídne i letos řadu doprovodných akcí. Patří mezi ně výstavy „Zaniklý svět – Lety u Písku“ a „Dvoji osobnost“ romské umělkyně Ivety Horváthové, vyprávění romských pamětníků, dětský den „Khamororo“, taneční soutěž Street Battle Jam i taneční a pěvecké workshopy v centru Prahy. Součástí festivalu bude i odborný seminář, na němž budou romští i neromští experti z celého světa diskutovat o postavení romské kultury.

Kromě Prahy bude letos Khamoro také v Plzni, evropském hlavním městě kultury pro rok 2015. „Jedno z témat projektu Plzeň 2015 zní Transit a minority. Festival KHAMORO je jedním z důležitých kulturních akcí, který nám ho pomáhá programově naplňovat. Menšiny vnímáme jako zdroj inspirace a obohacení. V rámci projektu vyzýváme lidi, aby si otevřeli Plzeň, což platí především pro otevření mysli, odstranění předsudků a přijetí jinakosti. Jsem nesmírně rád, že se festival koná v Plzni i díky spolupráci s místními partnery,“ vysvětluje programový ředitel Evropského hlavního města kultury Plzeň 2015 Jiří Sulženko. Festival nabídne koncerty i doprovodný program. Odstartuje v úterý 26. 5. přednáškami na vybraných plzeňských školách a komunitním programem. Až do čtvrtka 28. 5. se návštěvníci můžou těšit na gypsy jazz, tradiční romskou hudbu, komunitní program i živou instalaci obřího šestisetpadesátikilového dortu Mandala. Khamoro v Plzni vyvrcholí galakonzertem na náměstí Republiky, kde vystoupí Věra Bílá & Kale (Česká republika), Mahala Rai Banda (Rumunsko) a Ilo (Rusko).

Soňa Kalejová

Reportáž z květnového pietního aktu v Letech u Písku

Dokončení ze str. 1

jevu pozdravil účastníky mimo jiné i romsky a jeho proslov nenechal nikoho z přítomných chladným. „Před více než sedmdesáti lety se toto místo stalo centrem utrpení a smrti, svědkem zvrácenosti a šílenství druhé světové války, kterému padlo za oběť mnoho nevinných žen, dětí a mužů z romské komunity. Dnešní den je zasvěcen jejich památce. S pohnutím si připomínáme jejich osud a uvědomujeme si, že Romové se stávají i dnes v mnoha zemích obětmi sociálního vyloučení a diskriminace,“ řekl představitel Francie.

text a foto: Sabir Agharov

Fakta o Letech:

Původní kárný a pracovní tábor u Let na Písecku přeměnila nacistická protektorátní správa v srpnu 1942 na cikánský.

- Do května 1943 jím prošlo 1308 Romů, 327 z nich v něm zahynulo a přes pět stovek bylo převezeno do Osvětimi, kde byla většina z nich zavražděna.
- Z nacistických koncentračních táborů se po válce vrátilo ani ne 600 romských vězňů. Podle odhadů tak nacisté zavraždili 90 procent českých Romů. Pietní místo v Letech se nachází vedle vepřína, jenž stojí na místě bývalého tábora.
- Vzpomínkový pietní akt v Letech u Písku tradičně pořádá Výbor pro odškodnění romského holocaustu v České republice, který sdružuje bývalé romské vězně nacistických koncentračních táborů a pozůstalé po obětech.

Zatímco policie demonstrativně vykazovala účastníky pietního aktu ze soukromého pozemku, na němž se nachází prasečák a rybník, ve kterém za války tonuly romské děti...

...my jsme se nerušeně procházeli po areálu vepřína z druhé strany.

Romský farář čte modlitbu za zesnulé.

Michal Schuster: Věřím, že vepřín z Let jednou zmizí

Michale, co si myslíte o kultuře pietních aktů v ČR obecně a kam byste zařadil pietní akt v Letech u Písku?

Pietní akty u nás mají celkem standardní kulturu srovnatelnou s jinými evropskými státy. Dá se říci, že podoba a průběh podobných vzpomínkových akcí má už více méně ustálenou podobu, která se většinou skládá z nějaké vzpomínkové, duchovní, popř. hudební složky. Nezbytností se stala také účast významných politických představitelů a zástupců velvyslanectví. Tím se jaksi symbolicky zvyšuje důležitost dané připomínky. Je však rozhodně důležité, aby byl vždy dán prostor také pozůstalým či jejich zástupcům. Myslím, že toto vše bylo celkem dobře propojeno také na letošním pietním aktu v Letech u Písku.

Byl jste letos 13. května v Letech u Písku. Co Vás jako odborníka na současné dějiny Romů překvapilo nebo rozčarovalo v proslovech jednotlivých vystupujících?

Když člověk každoročně znovu a znovu slyší z úst nejvyšších představitelů české vlády nebo z úst jejich zástupců sliby, že se otázka zrušení velkovýkrmny prasat na místě bývalého protektorátního tzv. cikánského tábora konečně někam posouvá a že se již blíží důstojné vyřešení celé této nechutné záležitosti, nelze nebýt za ty roky rozčarován. Zvláště, když se pak po zbytek roku toto téma stane zase neviditelným a jaksi nechtěným. Pokud se ovšem někomu z politických představitelů zrovna nehodí k lacinému vyvolání skandálu a tím pádem k jednoduchému upoutání mediální pozornosti.

Kam směřuje diskurz, který zahájil v ČR Paul Polanský? Z pohledu poučeného pozorovatele, posouvá se, podle Vás, někam diskuse o prasečáku a jeho případném přesunu?

Řekl bych, že celá debata se od počátku 90. let pohybuje v jakýchsi sinusoidách. Jednou za čas se najde odhodlaný politik, který chce otázku konečně vyřešit, ale vlivem různých okolností se mu to nepodaří a problém zase na nějaký čas

na politické úrovni jakoby utichá. Co však našťastí neutichá, jsou nejrůznější aktivity a stále opakované požadavky romských zástupců, romských i neromských organizací a všech těch, kterým není situace v Letech lhostejná a kteří se s ní nehodlají smířit.

Kdo si myslíte, že může zahrát opravdu klíčovou roli v rozuzlení sporu, EU, česká vláda, celosvětová romská komunita?

Stejně jako v případě druhého protektorátního tábora pro Romy v Hodoníně u Kunštátu zůstává největší zodpovědnost za rozuzlení sporu na straně českého státu, resp. české vlády. Díky soustavnému a dlouhodobému tlaku romských a neromských organizací schválila česká vláda potřebné finanční prostředky, díky nimž mohl být roku 2009 vykoupen soukromý rekreační areál právě na místě hodonínského tábora. V současné době zde stát prostřednictvím pověřené organizace buduje důstojný památník. Bylo by zcela absurdní a nesmyslné, kdyby stát nevyřešil stejně i situaci na jiném podobném místě. Tábory v Letech a v Hodoníně byly vytvořeny na základě stejného politického nařízení, ve stejné době a za stejným účelem, tj. k rasové koncentraci části české a moravské romské populace před jejich odtransportováním, a tím vyhlazením v koncentračním táboře Auschwitz. Oba tábory mají zcela zásadní a rovnocenné místo nejen v dějinách Romů,

ale také v dějinách českých zemí jako takových.

Někdo z vystupujících u Památníku v Letech se zmínil o prasečáku jako o symbolu české státnosti a porovnal prasečák se symboly jiných nesvobodných a totalitních režimů. Souhlasíte s takovou metaforou a jak byste ji interpretoval?

Mně spíše jako symbolická připadá situace obou míst, v souvislosti s otázkou, jak se česká veřejnost dokázala či dokáže s touto částí své minulosti vyrovnat. Jedno místo utrpění bylo překryto vepřínem, k čemuž slouží dodnes, a druhé fungovalo zhruba 60 let jako rekreační areál s chatkami, hřištěm, bazénem a restaurací...

Jaké podle Vás budou dějiny prasečáku dejme tomu za 200 let? Odvážíte se udělat prognózu, zda se podaří posunout vepřín a očistit tak památku těch, kteří zde trpěli?

Optimisticky věřím, že vepřín z Let jednou zmizí, ale pesimisticky či spíše realisticky musím zase na druhou stranu dodat, že to může ještě dlouho trvat. Vyrovnávání se se svou vlastní minulostí bývá bolestivé, nicméně nelze se mu neustále vyhýbat a bránit. Minulost, a zvláště tak tragickou jako v případě holocaustu Romů, nelze jednoduše vymazat.

rozhovor vedl Sabir Agalarov
foto: Sabir Agalarov

Džanes romanes VI

Pro kupaliskos

Na plovárně

Džanes te land'ol?
Av, džaha te land'ol.
Odoj but nipi.
Chuřava andro paňi.
žužo paňi
gača
Som truřalo.
Pijav mange malinovka.
Feder hin lovina abo mol.
Hin adaj řukar řhaja.
Arakhava mange jekha.
Imar som bokhalo.
Džaha khere?
Mek na.
Chaha vareso.
Cinav mange marikřori.
Me kamav phabaj.
Imar řil, džas khere.
Miřto, džas.
Tajsa avaha pale te land'ol.
Miřtes, avaha.
Servus!

Umiř plavat?
Pojd', půjdeme si zaplavat.
Je tam hodně lidí.
Skořím do vody.
čistá voda
plavky
Mám řízeň.
Piji malinovou limonádu.
Lepří je pivo nebo víno.
Jsou tady hezká děvřata.
Najdu si jednu.
Už mám hlad.
Půjdeme domů?
Jeřtě ne.
Najíme se něčeho.
Koupím si koláček.
Já chci jabřko.
Už je chladno, jdeme domů.
Dobře, jdeme.
Zítra si půjdeme zas zaplavat.
Dobře, půjdeme.
Ahoj!

Jan Horváth

Ko na chut'kerel, nane řechos?

Sako manuř kamel te dživel miřtes, sar aver nipi. The amen o Roma andre kadi phuv dživas u bararas amare řhavoren. Kamas te dživel feder, kajča o nipi amen na kamen.

O džungipen the o rasismus hin ajso baro, hoj o sasto manuř řa bonďarel le řereha.

Imar cikne řhavore andro řkoli oda sikhř'on, sako Rom talam džanel miřtes kada pre peskeri cipa. Gadřikane daja the dada sikhaven peskere řhavoren te řhungarel pre amende.

But nipi adaj andro řechiko bi kamenas amen te tradel avri adarig. řaj phučas: So peske amen pal oda řaj gondolinas? So te keras? Sar te dživel feder the miřtes?

Jekh drom hin, sar te džal olestar avri. Amari kultura, amare giřa, the romipen. E kultura hiňi zorař'i u džanel le manuřen te řikerel. Amari barvaři the phurikaňi kultura řaj del andro gadřikano džživipen bari zor.

Oda drom hin igen pharo the baro. Kampel te řikerel le Romen sar manuřen, hoj the amen sam barvale the pařivale sar aver nipi. Hin amen godři, sar te dživel dureder.

Namusaj te chut'keras avka sar aver, kaj te avas lače řechi.

Jan Horváth

Kdo neskáče, není řech?

Každý člověk chce někam patřit, začlenit se do společenství lidí. I my, občané této země romské národnosti, cítíme s naší vlastí, kde jsme se narodili, řijeme zde a vychováváme své děti.

Chceme být právoplatnými lidmi této republiky, avřak jaksi nám to majorita neumořňuje.

Protiromské nálady a zakořeněné ředsudky jsou tak veliké a rozřířené, že normální člověk nevěřicně kroutí hlavou.

Začíná to už u malých dětí ve řkolách a řkolských zařízeních. Množí z nás to pocítili na vlastní kůži. řeřtí rodiče učí své děti pohřdat Romy a vším, co je romské.

Značná část obyvatel řeské republiky by si přála své romské spoluobřany vystěhovat někam hodně daleko. Naskýta se otázka, co si o tom všem má myslet větřina z nás, Romů? Jak se s touto situací vyrovnat? Jak řít a vychovávat své děti v prostředí plném nenávisti a zloby?

Jednou z cest, jak ven z bludného kruhu, je kultura. Naše romské písne, tance a naše romipen – romství. Naše romská hudba má světový ohlas. Kultura má sílu sbřiřovat národy a bourat stereotypy. Naše bohatá a starobylá kultura může vnést do života společnosti určitý nový prvek souňáležitosti a respektu k odlišnosti.

Cesta k zlepření vztahů je dlouhá a složita, ne vřak nerealizovatelná. Stačí k tomu jen málo, uznat, že i Romové jsou lidmi se všemi klady a zápory, lidmi, kteří mají svůj vlastní rozum a svou vizi budoucnosti.

A přitom nemusíme skákat stejně jako ostatní, abychom byli dobrými řechy.

Jan Horváth

**Vydávání Romano hangos podporuje
Ministerstvo kultury řeské republiky**

Proč žijeme hektickým životem?

Aktuální téma, které se týká každého z nás. Člověk v dnešní době, která je velmi uspěchaná, přehlíží okamžiky krásy, potěšení a radosti, které nás každý den mohou obklopovat. Kolik událostí a okamžiků spojených s chvílí krásných pocitů mineme, protože si většina z nás nedovolí je do svého života pustit. Kolik fantastických vůní nebo hudby si odepřeme, protože se díváme na televizi nebo čteme při jídle noviny. Člověk má často uzavřené smysly. Žije hektickým životním stylem, kterým dokáže prožít celé dny. Sotva zaznamená tikot hodin, klid a ticho v našem prostředí. Dennodenně žije technickým životem a je závislý na mediálních zdrojích. Nemože se šířit, emoce se potlačují, zvyšuje se výskyt rakoviny, depresí, nepřátelství mezi lidmi a mohla bych psát dál.

Věřím, že i vy se stále ptáte, co s tím, kam dál, jaký je lék na tohle všechno. Zkuste se nevyhýbat emocím, jak kladným tak i záporným. Mluvte o svých nepříjemných pocitech, dávejte je pryč, procitněte emoce, řešte věci, odstraňte žárlivost a zlost a nahraďte je láskou. Za žádnou cenu se nesnažte svoje city a pocity utlumovat, protože když je utlumíte, tak utlumíte i sami sebe. Odpočívajte, sledujte kulturní dění, buďte ve společenství přírody, lidí, kteří jsou všude kolem nás. Snažte se je vidět dobrým pocitem. Využívejte každický svůj potenciál, svůj rozsah, malujte, milujte, vytvářejte kolem sebe kouzlo. Vy jste projektantem svého osudu. Vy jste autorem svého životního příběhu. Devadesát procent toho, co jste, je neviditelné a nedotknutelné. Stačí se jen všemu otevřít, roztáhnout svá křídla jako motýl.

Veronika Kačová

Gadjo.cz a Toy Box pokřtí novou desku Terne Čhave v Kabinetu MÚZ

**Terne Čhave + Toy Box (VJ)
Gadjo.cz**

Křest nového alba **Bo me som Rom**
27. května 2015, 20:00 | Kabinet múz, Brno

Šest let po Andělem oceněném albu „More, love!“ vydávají Terne Čhave vlastním nákladem svou čtvrtou desku „Bo me som Rom“ (Protože jsem Rom). Po úspěšných křtech v Praze a Hradci Králové ji kapela představí i v Brně.

Romové si často vybírali kmotry z řad Neromů. Nejinak tomu bude i v tomto případě. Zahrát a popřát mnoho úspěchů přijde gádžo s velkým G – král elektroswingu, nespoutaný DJ s velkým srdcem a vášnivý milovník romské hudby (a ticha), Gadjo.cz. Speciálním hostem bude i kreslířka Toy Box, autorka obalu nového CD, která doprovodí kapelu jako VJ.

Z prvních ohlasů na desku vybíráme recenzi Petra Marečka (MF Dnes): „Současná kolekce je spontánní zprávou o nové chuti opět hrát jako o život. S novou rockovou energií se nespolehají jen na svůj rom’n’roll a na stará lidová moudra, ale zpívají o dnešku, na srdci jim leží i Ukrajina.“

Kromě brněnského křtu se na jaře a v létě můžete těšit na vystoupení Terne Čhave po celé ČR i na Slovensku. Z romských akcí se kapela objeví například na světovém romském festivalu Khamoro, festivalu Idy Kellarové Romale (Gypsy Celebration) nebo festivalu Ľudia z rodu Rómov v Banské Bystrici. Kromě toho vystoupí na Poličském Rockoupání, Open Air Programu Mezinárodního festivalu Divadlo evropských regionů v Hradci Králové, Lovosickém Žafestu nebo festivalu Hrnm Brnem.

Tisková zpráva

Amaro records – Naše studio

Jsmo komunita lidí, která miluje hudbu, a chce, aby možnost rozvíjení vlastního talentu byla pro každého, kdo má zájem. Hudba láme ledy, sblíží lidi a posouvá hranice možného. Taková je i hudba, pro kterou budujeme Amaro records. Rozpouští nevráživost a vytváří neočekávaná přátelství. Je zvukem od lidí a pro lidi, kteří neuznávají umělé hranice. Místo zvukového kýče herních automatů, které tu stály před námi, necháváme znít naše kytary, bicí a dáváme prostor hlasům, které doposud nebyly slyšet. Vycházíme z našich kořenů, ale hrajeme pro všechny, kdo mají uši ke slyšení. Chceme vyladit bývalou hernu a společně z ní vytvořit místo pro setkávání i opravdové hraní!

Amaro records je dobrovolný projekt mnoha mladých nadšenců z romské komunity a neziskové organizace IQ Roma servis, kteří studio budují svépomocně a zároveň pracují na svém uměleckém růstu. Projekt zajišťuje IQ Roma servis, také společně s podporou Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Na projektu se ale může podílet každý, ať už jako dobrovolník, sympatizant nebo donátor. Pokud se chcete stát součástí komunitní práce na novém studiu, neváhejte nás kontaktovat (koordinátorka projektu: Andrea Macháčová, 777 356 875, facebooková stránka Amaro records, amarorecords.cz).

V současné době probíhají rekonstrukce prostoru bývalé herny na ulici Milady Horákové 22. Mladí účastníci projektu také vystupují na komunitních akcích IQ Roma servis, ale i veřejných kulturních akcích, např. Týden města Brna.

Celý projekt bude oproti původním předpokladům podstatně dražší. Předpokládané náklady se vyšplhaly na 900 000 Kč. Věříme, že se nám je i s vaší pomocí podaří pokrýt!

Pomozte nám i vy rozeznít další část Brna! transparentní účet: 2800768922/2010

foto: archiv Gejzy Horvátha

Odborné hudební konzultace v hudebně IQRS

Crowdfundingová soutěž o nejlepší brněnský projekt – Brněnský vývar – projekt Amaro records soutěž vyhrál.

Rekonstrukce studia – svépomocná práce účastníků projektu na budování a rekonstrukci studia

Akce Týden města Brna – open air jam session a prezentace Amaro records na ulici Joštova u FSS MU

Otevřený jam session v kavárně Beng – Muzeum romské kultury

Vzali mě do práce

„Prosím vás, pane Černý, s váma to už není možný! Již deset let jste na úřadu práce. Najděte si konečně zaměstnání!“ nabádá mě mladá paní na pracáku. „Nemůžete být pořád závislý na sociálních dávkách.“

„Ale paní, já bych rád pracoval, jenže kde? Nikde mě nechtějí vzít, protože jsem cigán! Copak to nevidíte? Jsem černý jako uhlí,“ odpovím já. Paní se na mě usměje: „Ale no tak, nechte toho. Nikdo vás podle vzhledu soudit nebude. Budou rádi, že vidí romského občana pracovat. Tyhle výmluvy, že vás nezaměstnají kvůli tomu, že jste Rom, si laskavě nechte. Na každém rohu vidíte diskriminaci. Nechte toho a zkuste se pozeptat v téhle firmě. Zrovna tam nabírají nové dělníky. Nevěřím, že vás nevěnou.“

Další den jdu do fabriky, pozeptám se co a jak a jásám. Opravdu mě vzali. Hm, nečekal jsem to. Ještě v ten večer nastupuji na noční směnu. Vstoupím do výrobní haly, pozdravím. Pozdrav ani úsměv mi nikdo neoplatí. Zaučuje mě nějaký mladý kluk. Ani nevím, jak se jme-

nuje. Nemluví, jen maká. Jenže já to takhle nepochopím! Potřebuji, aby u toho mluvil, aby mi přesně řekl, co se jak dělá. Tak ho o to pěkně poprosím. On mi odpoví, že nemůže mluvit, že ho bolí v krku.

„Tak se prostě dívej, za chvíli to budeš dělat sám,“ dodal. Hm, pěkný, pomyslím si. Za pár minut mě vážně nechal dělat samotného. Moc mi to nešlo, ale snažil jsem se. Po třech hodinám práce jsem si všiml, že všichni odcházejí ven. Udělali si přestávku na kouření a mně nikdo nic neřekl. Vypl jsem stroj a šel jsem také ven si zapálit. Dva chlapci po mně vyjeli a řvali na mě jak na malého kluka. „Jsi ty normální, tady si v práci a v práci se maká! Do práce nechodíš kouřit, ale makat! Tak val okamžitě zpátky!“ Cítil jsem se jako školák, kterého načapali kouřit za rohem školy. Měl jsem na ně nervy, chtěl jsem jim hned nafackovat, ale nemohl jsem se hned prvním den rvát. To by mě hned propustili. Než jsem stačil aspoň něco říct, tak nás mistr všechny svolal zpátky k práci. Další den

přijali nové zaměstnance. Byli to též Romové. Měl jsem radost, že nebudu jediný. Přidali se ke mně a pracovali jsme společně. Hned jsem slyšel od vedlejších stolů: „Dnes je tu nějak černo“. Bylo mi z nich vážně na zvracení.

Paní na pracáku mi říkala, jak budou mít všichni radost, když uvidí romského občana pracovat. Hm, vidím jen pohoršení. Cítím, jak se na mě všichni dívají spatra. Nevysvětlí mi pořádně práci, nenechají mě kouřit, schválně se roztahují na svačínárně, abych si neměl kam sednout... Nevím, nejspíš to vzdám. Opravdu je těžké být Romem. Na jednu stranu si stěžuji, že cikáni nepracují a na stranu druhou dělají vše pro to, aby je z práce vyhnali. Tak co vlastně chtějí? Ale já jim ukážu. Výpověď nedám! Nedám se od nich vyhnat. Jen zkoušejí, co si můžou dovolit. Ale já neustoupím. Tu práci se naučím tak dobře, až budou zírat. Až pochopí, že se nedám, tak mi dají pokoj. Tomu věřte. Nejsem žádná slepice, která se leckoho lekne.

Milka Kačová

L'ile man andre but'i

„Mangav tumen, Kaleja, oda nane možno tumenca. Imar deš berš san po pracakos. Rakhen tumenge imar varesavi but'ori,“ phenel mange terňi gadži po pracakos. „Našti min dig mangel o podpori.“ „Afe gadžori, me bi rado kerđomas but'i, afe kaj? N'ikhaj man nakamen te lel, bo som Rom! So oda nadikhen? Hem som kalo sar angar,“ phenav lake pale. E gadžori pre ma asal. „Afe, ma keren. N'iko tumen nasudzine la pal oda, sar dičhuvlen. Jon avena barikane, hoj dikhen le Romes te kerel but'i. Kada tumaro vakkeriben, hoj tumen nakamen andre but'i ča vaš oda, hoj san Rom, tumenge mukhen. Tumen šadzik dikhen ča diskriminacija. Džan, phučkeren andre kaľa fabrika. Kiden odoj neven manušen. Napaťav, hoj tumen nalena.“

Dujto džives džav andre fabrika, phučkerav so sar a som lošardo. Čačes man l'ile! Hm, naužaravas oda. Mek koľa rat džav pre ratuňi šichta. Džav andre but'akeri hala, phenav lenge lačo džives. N'iko mange naphenel pale aňi pre ma pale naasal. S'ikhavel man varesavo terno raklo. Aňi nadžanav, sar pes vičinel. Navakerel, ča kerel but'i. Afe me oda avka naachaľuvava! Kampol mange, kaj paš oda te vakerel,

kaj mange te phenel, so pes sar kerel. Ta šukares les mangav. Jov mange phenel, hoj našti manca vakkerel, bo les dukhal andro kirlo. „Ta dikh pre ma, maj oda kereha korkoro,“ phend'as. Hm, šukares, gondolinav mange. Vaš vajkeci minuti man čačes mukh'as te kerel korkores. But mange oda nadžalas, afe keravas, so pes delas. Pal o trin ori but'atar dikh'om, hoj savore džan varekaj avri. Kerde peske prestavka te džal avri te pijel cigaretľa, mange n'iko nič naphend'as. Murdard'om andre o strojos a geľom avri taj mange te labarel e cigaretľa. Duj murša pre ma chuťile a ričinenas pre ma sar pre cikne čhavoreste. „Sal tu normalno? Kadaj sal andre but'i a andre but'i pes kerel but'i! Andre but'i pes naphirel te pijel o cigaretľi, afe vareso te kerel! Ta dža mindig pale!“ Čujnavas man sar školakos, so les chudle te pijel cigaretľa paš e škola. Has andre ma bari chol'i, kamavas len te čhinel pal o muj, afe našti man peršo d'ives maravas. Oda bi man minďar čhiďanas avri. Kim vareso phend'om, ta amaro mistros amen vičind'as pale te kerel but'i. Aver d'ives avle neve manuša. Taj oda has Roma sar me. Somas lošardo, hoj naavava korkoro Rom. Kerahas

jekhetane e but'i. Mind'ar šund'om khatar aver skamind: „Adaďives kadaj varesar kales.“ Has mange lendar pre čhand'ipen.

E gadži po pracakos mange phend'as, sar avena savore lošarde, te dikhen a Romes te kerel but'i. Hm, dikhav ča džungipen. Sar pre ma savore dikhen sar pre rukoneste. Naphenen mange, sar majinav lačhes te kerel e but'i, namukhen man te pijel cigaretľi, rozciiden pes pre svačínarna, kaj man te naavel kaj te bešel... Nadžanav, talam nabirinava, chinava pre but'i. Čačes, hin phares te uľol pes sar Rom. Afe te nabirinava, ta JON peske čapkinena, avena barikane, bo man ispidle avri a hoj sikhad'om lenge koda, so peske jon gondolinen, hoj o Roma nakamen te kerel. Pre jekh sera lenge nane pre dzeka, hoj o Roma nakeren but'i, afe pre dujto sera kerena avka, kaj len te dochuden avri. Ta so kamen? Afe me len sikhavava. Nadava man lendar avri te čhivel! Ča skušinen, so peske šaj dovolinen. Afe me man nadava. Koľa but'i man avka sikhavava, hoj ča o jakha pre ma avri dena. Sar achal'ona, hoj man nadava, ta pal'is man dena smirom. Kaleske paťan. Nasom n'isavi kachňi, so savoren-dar daral.

Milka Kačová

Společná cesta, Marga a René

„Ach Bože, kde jsou ty dětské časy, kdy jsem jako dítě snila o princí, který mě unese do svého paláce,“ vzdychá čtyřicetiletá romská žena přemýšlející nad svým mužem, svými dětmi, sebou a svým životem.

Marga Giňová se narodila v chudé rodině, avšak bohaté v tom, že rodina lpěla na hudbě. Stále vzpomíná nad svým životním příběhem, který je jako cenná posvátná kniha. Všechno to, co v ní najdete, je v jejím srdci. Vděčí za to svým rodičům, dědovi, babičce. Dneska je vděčná za své chytré krásné děti, svého manžela, kterého jí poslal sám Bůh a svůj skromný rodinný život. „I když to není zrovna jak v tom paláci,“ směje se. Miluje svoji rodinu, své děti. Nikdy by je za nic nevyměnila.

Její krásný poklidný život během jednoho dne skončil a v dětských letech jí začalo peklo. V době, kdy si měla užívat šťastného dětství, přišla Marga o nejdůležitější osobu, o svou maminku. Ta nečekaně měla těžkou autonehodu, při které na místě přišla o život. Maminka byla pro ni všechno. Od doby, kdy jí maminka umřela, musela dít jak kůň. Otec pracoval v továrně a musel se postarat o rodinu. Marga byla nejstarší z dětí, musela se starat o sourozence a o domácnost. Nikdy by se nevzdala své rodiny. V hloubi své duše si však přála mít svůj poklidný život, maminka jí neustále chyběla. Čím byla starší, uvědomovala si, že v tom není sama. Práce jí šla od ruky. Byla někým vedena, sama nevěděla, co se to s ní děje. Jednou jí babička řekla, že bude mít dlouhý život, plný lásky a krásných dětí. Po tom Marga vždy toužila, mít svoje bydlení, svého muže, který jí dá lásku a potom děti. Byla tradiční romskou ženou, sama však nevěděla, co ji v budoucnosti čeká...

Do Margy byl zamilovaný romský chlapec, od svých sedmi let si společně s dalšími dětmi na sídlišti hráli. Jmenoval se René Lacko, pocházel z rodiny, kde základ všeho byla práce a rodina. Jeho rodiče se měli celkem dobře, oba pracovali pro jednu agenturu, takže s prací to měl jednoduché, pracoval v rodinném podniku. Jejich láska stále rostla a rostla. Scházeli se a měli k sobě velmi blízko, zamilovali se jeden do druhého. Narodili se jeden pro druhého. Nejdůležitějším úkolem pro rodiče každé dívky je vybrat jí vhodného ženicha. A René měl všechny předpoklady k tomu, aby se jejím ženichem stal. Svazky mladých sloužily k tomu, aby se výhodně spojila dvě příbuzenstva, a tím vzrostla jejich síla a prestiž. „Kěž by se dožila máma,“ říká Marga. Svatební hostina byla velická a plná lásky. Hromady jídla, hudby a tance. Slavilo se ještě další týden. René Margitu miloval kvůli její přirozenosti, byla velice krásná žena, srdce ke všem otevřené, něžná jak samet, a přitom divoká jako šelma, její vášeň ho trhala a vzbuzovala v něm ještě silnější lásku, často ani nechápal, jak je to silné. Jednoduše ji prostě miloval, jako svou dívku, ženu.

Marga nikdy nepracovala, protože když se zamilovala do Reného, svého prvního kluka, tak s ním přišla do jiného stavu a dítě si nechala. Bylo jí 15 let. V romské rodině je dítě nový život, nová láska. V té době bydleli u jeho rodičů, protože byt, kde Marga bydlela společně se svými bratry a sestrami, nebyl vhodný k výchově dítěte. Nezbývalo nic, než že se Marga přestěhovala ke svému milému. Porodila holčičku Sáru, která měla překrásné černé vlasy a černé oči. Byla velice roztomilá. Rok od roku děti přibývalo a rostly jako z vody.

Často se Marga setkávala s negativními událostmi ve svém životě a neustále setkává. Společně se svým manželem to ale vždycky vyřešila. Svým dětem neustále připomíná, aby byly hrdé na to, že jsou Romové, kteří žijí v České republice. Své děti od mala vedla ke slušnému společenskému vystupování a dalším postojům do života. Přihlašovala je do kroužků, kde se mohly rozvíjet a hlavně zapadnout do české společnosti. Děti vystudovaly základní školy a potom se hlásily na obory, ve kterých by se uplatnily při zaměstnání. Dcera Věra od mala ráda pekla, tedy se hlásila na cukrářinu, je moc ráda, že školu studuje a doma někdy něco sladkého upeče. Syn Vojta byl od mala veden k hudbě, hraje na klavír a zpívá, studuje tedy hudební školu. V budoucnu by chtěl založit mezinárodní hudební instituci. Další synové a dcery navštěvují základní školu v místě bydliště a škola je baví, prospívají. Kromě toho jsou členy romského tanečního souboru, takže často jezdí na různá vystoupení po republice. Žijí poklidný život a jsou rádi jeden za druhého. Své úspěchy i neštěstí jeden druhému říkají, společně se je snaží řešit. Věří silně v Boha.

Veronika Kačová

Chceme opravit areál na vlastní náklady. Bezdomovci také dostanou lepší bydlení.

V sobotu 23. května ve 14 hodin se na ulici Vlhká v Brně uskutečnil happening pořádaný iniciativou Kulturou proti chátřání. Cílem iniciativy je smysluplně využít zchátralý dlouhodobě opuštěný městský areál na Vlhké a vybudovat zde nezávislé sociální a kulturní centrum.

Proto již od počátku minulého roku jedná iniciativa s městem Brnem o možnosti symbolického pronájmu. Sobotní happening měl poukázat na skutečnost, že po nekonečných byrokraticko-administrativních průtazích stále není ze strany města rozhodnuto. „Areál mezitím závažným tempem chátrá a za pár měsíců může být na jeho opravu pozdě,“ říkají aktivisté z Kultury proti chátřání.

Již v tuto chvíli provádí iniciativa na vlastní náklady důkladný úklid celého areálu. Do úklidu se zapojili i obyvatelé jedné z chátřajících budov areálu – bezdomovci. Na sobotní akci představila iniciativa své plány a dosavadní dění okolo Vlhké. S projevem vystoupil rovněž Rostislav Koryčánek, bývalý ředitel Domu Umění a odborník na architekturu a problematiku brownfields.

„Po městu chceme jediné – aby nám umožnilo zprovoznit opuštěný prostor, který bude jinak dále chátrat a ohrožovat okolní obyvatele. Svépomocí a na vlastní náklady chceme vybudovat otevřené nekomerční místo pro různorodé sociální a kulturní aktivity. Bylo by ab-

surdní, kdyby magistrát svou laxností takové iniciativě bránil. Proto věříme, že brzy zvítězí zdravý rozum a do budov na Vlhké se opět vrátí život,“ uvádí Jan Šerek z kolektivu Kulturou proti chátřání.

Otázka, která napadá každého, kdo o areálu něco ví: Co se stane se současnými obyvateli jedné z budov – lidmi bez domova. „Chceme je zapojit do oprav, které budou probíhat postupně. Je to výhodné jak pro nás tak pro ně. Samozřejmě, že je v jejich budově necháme bydlet dál,“ sdělil Romano hangos jeden z organizátorů projektu Jan Šerek.

Bezdomovci, kteří žijí ve squatu na ulici Vlhká, iniciativu aktivistů vítají. Chtějí totiž žít bezpečněji. „Na státní policisty nemůžu říct ani

půl slova, nevstupují v botách ani do místnosti, když vidí, že je zde uklizeno. Strážníci z městské policie ale jsou něco úplně jiného. Nedávno sem přijeli oblečení v civilu a sadisticky nás zmlátili. Jeden

z našich mužů od té doby močí krev a nemůže chodit, já jsem také dostala několik kopanců, když jsem se jej zastala,“ řekla Romano hangos obyvatelka squatu.

text a foto: Sabir Agalarov

Muzeum romské kultury

Bratislavská 67, 602 00 Brno, tel.: 545 571 798

e-mail: media@rommuz.cz, www.rommuz.cz

MHD: tram. 2, 4, 11, zast. Tkalcovská, tram. 3, 5, 9, zast. Dětská nemocnice

MUZEUM ROMSKÉ KULTURY

Program na duben–červen 2015

OTEVÍRACÍ DOBA V NEDĚLI PRODLOUŽENA DO 18⁰⁰ (poslední vstup v 17¹⁵)

VÝSTAVY:

Kesaj čhave, příběh dětí vily Kesaj – výstava komiksů a fotografií z dílny francouzských autorů, jejichž společným tématem je romský hudební soubor Kesaj čhave ze Slovenska.

Výstavní projekt sestává ze tří částí:

- „Bohatství Romů“ – úryvky z komiksu ilustrátora Johanna Le Berre, zachycující tvorbu souboru Kesaj čhave
- „Kesaj čhave, zázrak dětí vily“ – fotografie Jeana-Michella Delage
- „Naše cesty za Romy“ – fotografie Claudea a Marie-José Carretových

17. 4.–15. 9. 2015

Součástí výstavy bude rovněž výtvarná dílna:

Výtvarná dílna pro děti na motivy výstavy Kesaj čhave zahrnuje společnou prohlídku výstavy „Kesaj čhave“ a vlastní tvorbu v ateliéru. Po jednoduchých cvičeních s tužkou a papírem se propracujeme ke svému vlastnímu komiksu. Program trvá 90 minut, děti mladší šesti let mohou přijít pouze v doprovodu rodičů.

21. 6. v 15⁰⁰ hodin.

Místo konání: Muzeum romské kultury

Stálá expozice Příběh Romů

Dějiny Romů od starověké Indie po současnost na ploše celého jednoho muzejního patra.

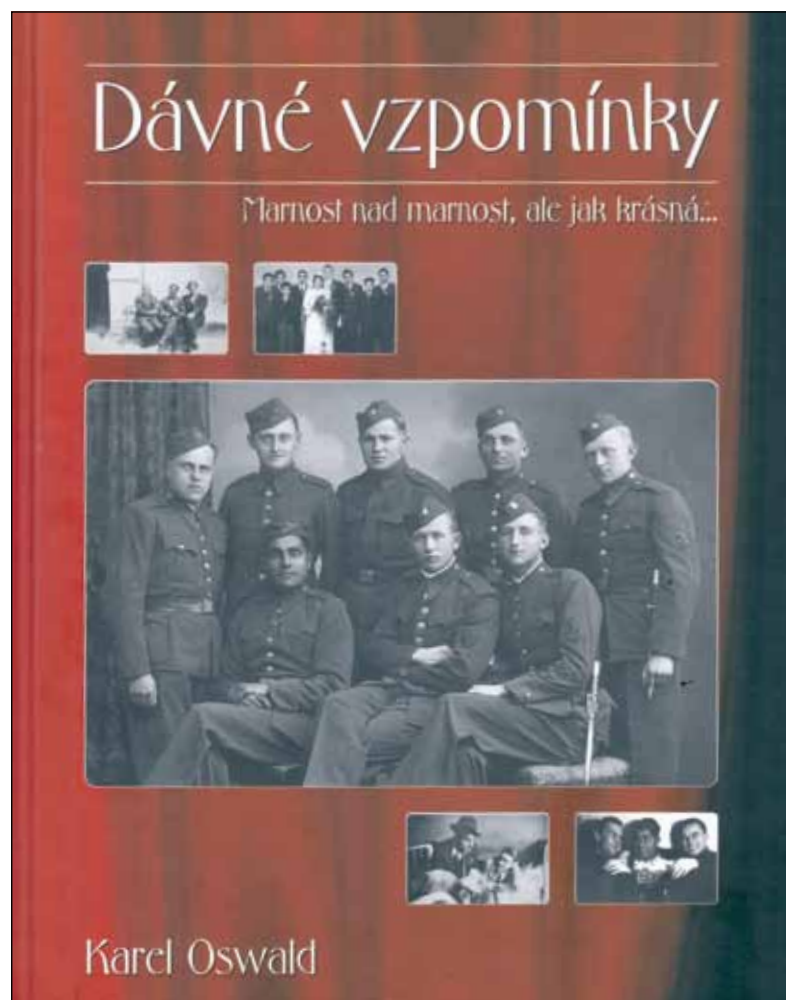
Prezentace je rozložena do šesti výstavních sálů, kde za doprovodu romské hudby zhlédnete kromě unikátních historických sbírkových předmětů i umělecká díla a filmové dokumenty, to vše v atraktivních kulisách, přenášejících návštěvníka hluboko v čas do minulosti. Expozice je plná audiovizuálních prvků a je vhodná pro děti i dospělé. Je ideálním prostředkem pro doplnění výuky základních a středních škol.

Filmové čtvrtky v Moravské zemské knihovně

Pravidelná filmová promítání pořádaná Muzeem romské kultury v prostorách konferenčního sálu Moravské zemské knihovny. Po projekci následuje diskuze s hostem.

18. 6. 18⁰⁰ – Tomáš Kratochvíl: Češi proti Čechům (ČR, 2015, 88 min.)

Otevírací doba • po a so zavřeno • út–pá 10–18, poslední vstup 17¹⁵ • ne 10–18, poslední vstup 17¹⁵

Karel Oswald: Dávné vzpomínky

Příběh rodiny Holomkových, o kterém kniha vypráví, se odehrává v první polovině 20. století. V době, kdy Holomkovi žili na Moravě již po několik generací, a v době, kdy se v Evropě schylovalo pod stínem nacismu k tragickému osudovému přerývu romských dějin.

„Dávné vzpomínky“ jsou založené na autobiografii vypravěče, který v závěru sympaticky otevřeně své dílo komentuje: „*ten příběh je pravdivý od první do poslední řádky. Pravda, něco jsem trochu přidal, něco domyslel, změnil některá jména a místa. Jinak ale je vše pravda pravdoucí!*...“

Knihu je možno objednat na adrese redakce nebo na holomkova@srnm.cz

Cena 100 Kč + poštovné

Předplatné Romano hangos

příjmení, jméno:
název organizace:
adresa, PSČ:
e-mail: telefon:
počet objednaných výtisků:
způsob platby: ☐ hotově ☐ složenkou
☐ bankovním převodem bez faktury; variabilní symbol:
☐ bankovním převodem na fakturu

vyplněný formulář zašlete na adresu:

Romano hangos, Bratislavská 65a, Brno 602 00.

Fio banka, číslo účtu: 2300661977/2010

cena předplatného pro rok 2015 je 280 Kč

Nabídka inzerce

Ceník:

celá strana 5 000 Kč
(rozměr 26×40)

1/2 strany 3 500 Kč
(rozměr 26×20 nebo 40×13)

1/4 strany 1 500 Kč
(rozměr 13×20)

menší formát – 7 Kč/cm²

Sleva při opakované inzerci na druhé a další vydání 25%

žádosti o inzerci na mail:
holomkova@srnm.cz

Muzeum romské kultury Vás zve na seminář

JAK ČELIT DISKRIMINACI NA ZÁKLADĚ ETNIKA

Vystupující: **Mgr. Bc. Lucie Obrovská, Ph.D.**

Kancelář veřejné ochránkyně práv

kdy: **4. června 2015 v 16.00**

kde: **Muzeum romské kultury,
Bratislavská 246/67, Brno**

VSTUP VOLNÝ

Lucie Obrovská absolvovala na Masarykově univerzitě Fakultu právní a Fakultu pedagogickou. V minulosti pracovala pro nevládní sektor v oblasti školství. V současné době se specializuje na rovné zacházení v právním kontextu, externě vyučuje právní tematiku na Masarykově univerzitě a středních školách.

ZÁBAVNÉ ODPOLEDNE

VĚDA HROU

Nafoukneš balónek bez dechu?

Jak oddělíš pepř od soli?

Co takhle vyrobit si sopku?

Srdečně Vás zveme na tyto i jiné zajímavé pokusy

11. června 13:00 - 17:00 hodin

Adresa redakce Romano hangos a Společenství Romů na Moravě

Bratislavská 65a, Brno 602 00
tel.: 545 246 673 www.srnm.cz
číslo účtu: 27-488570217/0100

Společenství Romů na Moravě
Romano jekhetaniben pre Morava